

Joseph Lucas: Mutter, forme uns. Ein Buch für Mütter und Erzieherinnen. Köln, 1940. Lahn-Verlag. 8-r., 478 lap.

Ezt a könyvet a szerző, ki egyházi férfiú, — saját vallomása szerint — olyan nők és nevelőnők számára írta, kik a maguk és hozzátartozóik boldogítására törekedve, aggódva vetik föl magukban a kérdést, mely minden anyának kell, hogy szívében feküdjék: Hogyan nevelhetném gyermekemet derék emberré és Isten igaz fiává? Az egész könyvön az a meggyőződés ömlik el, hogy ez nehéz anyai feladat. Szinte meghaladja az emberi erő: embert, Isteni gyermekét formálni a kisedből. Nem is elég e feladathoz a pusztán jó szándék. Sokkal több kell hozzá. Az emberré nevelés a művészetek művészete, úgymond a szerző. Épen ezért nagy merészség volna, ha az anyák és nevelőnők ezt az igen nehéz feladatot úgy akarnák megoldani, hogy a mód keresése, megtanulása nélkül, semmiféle tanácsot sem véve figyelembe, fognának hozzá munkájukhoz.

Azért kíván az előttünk lévő könyv ösztönzést, indítékokat adni az anyáknak feladatuk teljesítésére. Segítségükre óhajt lenni hivatásbeli tanácsokkal; egyúttal kézikönyvül óhajt szolgálni anyák egyesületeinek vezetői részére, hogy tartandó előadásaik céljából is haszonnal forgathassák. Szerző úgy érzi, hogy a lelkeseknek első sorban kötelességük az anyákban fölébreszteni magasztos hivatásuk tudatát s egyben megmutatniok gyakorlatilag is az utat, hogyan neveljék gyermekeiket. Nem sok értelme volna szemrehányást tenni nekik, hogy nem teljesítik e téren kötelességüket. Ezzel nem sokat használnánk. Azt kell elmondani nekik, hogyan végezhetik ezt jobban, sőt legjobban.

Mintegy a gyermek ösztönszerű, benső áhítatos megérezéséből fakadt könyvünk szerzőjének célzata. Mintha hallaná a gyermek némán esdeklő szavát: »Anyám, vezess engem. Honom az ég, oda kell vezetned engem. Nem hagyhatsz eltévedni, elpusztulni az élet sivatagában. Anyám, alakíts engem. Hiszen Isten gyermeke vagyok. Formálnod lehet és formálnod kell engemet, hogy mindinkább sugározzék belőlem isteni származásom.«

Az ebben a termékenyítő hangulatban írt mű 54 magában is önálló, de tárgyilag voltaképpen mégis logikusan összefüggő és tagozásképpen 6 fejezetbe csoportosított közleményből áll, melyekben a nevelés főbb kérdései mind föl vannak dolgozva előkelő hangnemben, egyszerűen és közvetlenül, előadásában végig vallásos színezettel és mégis tudományosan megalapozva. A fejtegetések első csoportja (*Mutterwürde Mutterbürde*) a főtémálfített voltaképeni alappondolat kifejtésének van szentelve. Az anya soha el nem évülő ideáljának képe jelenik meg előttünk örök szépségében. A további fejezetek (*Mitarbeiter in der Erziehung, Erziehungsziele, Erziehungsmittel, Hemmungen, Wenn die Kinder erwachsen sind*) már gyakorlatibb témákról szólnak. Az anyai nevelés eljárásának minden pozitív és negatív mozzanata helyet kap a fejtegetések során. Ezek közül különösen a nevelés céljairól és a nevelést gátló mozzanatokról szóló cikkelyekben találunk gyakran megkapó, új gondolatokat, egyáltalában nem közhelyeket, így a szeretetről, a jóságról, mint nevelő erőtényezőkről. Jól megalapozott gyakorlati tanácsokat arra, hogyan neveljük a gyermeket tiszteletudásra, hálára, szociális gondolkodásra, stb. Nem marad el a nevelés eszközei közül a jutalomnak és büntetésnek egészen eredeti felfogásra valló tárgyalása. Különösen hasznos részletek a nevelést gátló körülményekről szóló témák, a dacos, a rosszakaratú, a négy vérmérsékleti típusnak megfelelő gyermekekkel való külön-külön bánásmód-

ról. Nem feledkezik meg a szerző fejtegetései során a nemzedékek ellentétének, öregek és fiatalok viszonyának józanul gondolkodó, okos és megértő tárgyalásáról sem. Egyszóval a mű gazdag tartalmával jeles és hasznos olvasmány lehet azoknak, akik számára szerzőnk megírta.

Magasabb szempontból tekintve is jeles, — nem annyira elméleti, mint inkább gyakorlati jelentőségű, — valódi pedagógiai művel van hát dolgunk e könyvben; mely egyúttal az anya apoteózisa, a témának nem csupán érzelmi, hanem értelmi oldaláról is. Épen azért ajánlja a szerző mély hálával szívében »édes anyja emlékének«. Ez a kegyelet, mely a mű erkölcsi értékét is jelenti, különösen kedves háttérrel biztosít a jeles könyvnek és becsét gyarapítani van hivatva.

Gyulai Agóst.

Gabriele Palm: Friedrich Fröbel. Der Mensch, Denker und Erzieher.

Selbstzeugnisse, aus seinen Briefen und Schriften zusammengestellt.
1940. VI + 234 l.

Ezt a munkát felette vonzóvá teszi a szerzőnek eredeti ötlete: leveleit és munkáit egybeforrasztva, magát Fröbelt beszélteni a nevelés különböző kérdéseiről, az olvasó tehát mintegy hallani véli a mestert, akinek lénye és lényege így teljesebben jut kifejezésre, mint csupán értekezéseiben. Ezen elismerésünk ellenére — anélkül, hogy a kegyeletes megemlékezést csorbítani óhajtánánk — nem hallgathatunk el egy bíráló megjegyzést. A szerző ugyanis hosszmeteszben (időrendben) ismerteti Fröbel működését, ami érthetővé teszi, hogy ugyanazok a dolgok ismételve szerepelnek. Fröbel ugyanis mindvégig saját belső énjével foglalkozott: azt megismerni, kifejleszteni, tökéletesíteni igyekezett. Ez az a bizonyos vörös fonál, amely szerintünk jobban kiütközött volna, ha a szerző a keresztmetszet módszerét követi és ennek alapján az egyes tényekre s tényezőkre vonatkozó nyilatkozatait összefoglalja. Ezekre élénken rávilágítanak a gazdag tartalomtól kiragadott következő jellegzetes részletek: jórészt önvalloítások.

A nők az emberiség nevelőnői (VI). Az egyén semmi az egész nélkül, aminthogy az egész semmi az egyén nélkül (2). Az öntudat Fröbelnél nem intellektualizmust jelent, hanem a helyes cselekvés: hangsúlyozását, magasabb tisztult életformát, mintegy etikai kategóriát (3). Nála minden az egészszre irányul: Az én világom, bár nem tökéletes, mégsem volt tákolmány s az, amim volt, egészen az enyém volt (14). A nevelés eszméje legmagasabb, legtisztább jelentésében: az ember ősmintájú (*urbildliche*) eszményének egy emberben való megtestesítése (19). A természetélet ápolásához csatlakozik az emberi élet gondozása (29). Először mindent átéltem (*gelebt*), azután átéltem és átéreztem, végül átéltem, átéreztem és átgondoltam (45). Holzhausenéhez intézett leveleiből, egyúttal e munka jellegéje). Minden élet egy egységes (külön fejezet az élet egységéről 59—67). Mondhatjuk: a szellem a belsőt kifelé óhajtja megvalósítani, a kedély a külsőt befelé, az élet pedig egyesíteni (72). Nagyon szeretném egyesíteni azt, ami elkülönülve áll előttem: az iskolának és az életnek egygyé kell fornia (209). Számunkra a nevelési munka (*Erziehungsgeschäft*) ép úgy a legmagasabb művészet (230). Nem tagadhatni, hogy a gyermekkértékben mai szervezetükben sok meg nem okolható, legalább fel nem dolgozott kerül napfényre. — Németségét több ízben hangoztatja: Törekvésem a nemzeti irányába terelődött (36). Németország nem jelenhetik meg ismét mintegy meg-